

НАСІБОВА

Ольга Вікторівна
olga.nasibova17@gmail.com

УДК 336.64

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ
АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ
ПІДПРИЄМСТВА

ДЗЮБА

Вікторія Миколаївна

THEORETICAL BASES OF THE
MANAGEMENT OF THE ASSETS AND
PASSIVES OF THE ENTERPRISEк.е.н., доцент кафедри,
Харківський інститут
фінансів Київського
національного торговельно-
економічного університетустудент, Харківський
інститут фінансів Київського
національного торговельно-
економічного університету

Досліджено теоретичні питання ефективності управління активами та пасивами підприємства. Розглянуто поняття пасиву і активи підприємства, як управлінських категорій. Систематизовано класифікаційні ознаки активів підприємства. Визначено переваги і недоліки власного та позичкового капіталу при формуванні його структури на підприємстві.

* * *

Исследованы теоретические вопросы эффективности управления активами и пассивами предприятия. Рассмотрены понятие пассива и актива предприятия, как управленческих категорий. Систематизированы классификационные признаки активов. Определены преимущества и недостатки собственного и заемного капитала при формировании его структуры на предприятии.

* * *

The asset and liability management is important for effective work of any entity. An enterprise, which aims to create conditions for sustainable development and increase profitability, should use not only steady rules of economic theory when making managerial decisions, but also be guided by time trends in market relations. Asset management of an enterprise is a complex process, which consists in the correct formation and use of assets by volume, composition, structure with taking into account the influence on them of numerous factors of the internal and external environment. Management of the formation of assets is the primary stage in the development of any enterprise and is carried out at the different stages of the life cycle from the establishment of the enterprise, modernization, expansion and reconstruction to the construction of the new structural objects of the operating enterprise. Formation of assets requires the definition of necessary amount of start-up capital, asset turnover rate and level of their liquidity, profitability. The main goal of the formation of management assets is the creation of conditions that would help accelerate the turnover of assets that will reduce the time of the turnover of resources, increase profitability work of the enterprise and increase its profits. Asset management is carried out directly during the manufacturing process. One of the main tasks of such a management is the implementation of measures that will facilitate the optimization of the composition of assets. Optimization the assets are aimed at ensuring their full use, and by choosing the option of such use, which will bring the most benefit for the company. The main objective of liabilities management of the company is to ensure stable financing activities of enterprise. For effective asset and liability management an enterprise needs: an adequate information base that must be sufficient and reliable for a thorough analysis for the purpose of managerial influence; providing uniform methodological principles to the organization and keeping records of certain components of assets, liabilities and capital, which determines comparing data base of information; the effectiveness of management solutions ensures the transparency of information base, which becomes of particular importance during the economic periods of crisis, corruption and instability of the economy.

Ключові слова: активи, управління активами, пасиви, управління пасивами, підприємство

Ключевые слова: активы, управление активами, пассивы, управление пассивами, предприятие

Keywords: assets, asset management, liabilities, liability management, enterprise

ВСТУП

Забезпечення стабільного фінансового стану підприємства, а також його конкурентоспроможності на ринку передбачає необхідність формування чіткої та оперативної системи управління активами та пасивами підприємства. Дослідження структури і складу активів та пасивів дозволяє дати характеристику основним гілкам майнового комплексу підприємства та джерел їх формування, оцінити їх якісні та кількісні показники. Для того, щоб підприємство змогло зберегти свої ринкові позиції, необхідно ефективно управляти його активами та пасивами. Аналіз якості управління активами і пасивами дасть змогу оцінити ефективність та рентабельність економічної діяльності підприємства і перспективи його розвитку, а потім відповідно до отриманих результатів – прийняти обґрунтовані рішення.

На даний момент часу однією з основних проблем в управлінні активами та пасивами підприємства є вибір оптимальних методів і аналітичних процедур, що дозволяють своєчасно виявляти, оцінювати і формувати необхідні підприємству стратегічні активи та пасиви, вчасно реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі, а також своєчасно адаптуватися до світових тенденцій.

Питання ефективного управління активами та пасивами підприємства є об'єктом дослідження низки вітчизняних та іноземних науковців, таких як: І. Ансофф, Ф. Котлер, М. Портер, А. Сміт, А. Томпсон, Й. Шумпетер, М.Д. Білик, В.М. Геєць, С.В. Мочерний, С.Ф. Покропивний, Н.В. Чебанова та інші. Ефективність управління капіталом досліджено у працях М. Міллера, Д. Дюрана, Ф. Модільяні, Ю. Брігхема, Е. Нікбахта, Дж.К. Шима, С. Росса, Дж.Г. Сігела,

В.В. Ковальова, О.С. Стоянової, В.М. Суторміної, І.О. Бланка та багатьох інших.

МЕТА РОБОТИ – обґрунтування теоретичних основ управління активами і пасивами підприємства, а також визначення напрямів удосконалення управління активами та пасивами підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При проведенні дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема метод аналізу та синтезу, методи індукції та дедукції, системний підхід, графічний метод

РЕЗУЛЬТАТИ

Підприємство має у своєму розпорядженні численні

і різноманітні засоби, які забезпечують і складають основу його фінансово-господарської діяльності. Для ефективного управління діяльністю підприємства необхідно знати, які господарські засоби воно має, де ці засоби розміщені і для чого призначені. Отже, головною умовою стабільної роботи суб'єкта господарювання є ефективне управління активами і пасивами.

Відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» певні ресурси (майно), використання яких приводить до отримання економічних вигод, називають активами. Комплексна класифікація активів представлена на рис. 1.

Рис. 1. Класифікація активів підприємства

Ці активи мають певні джерела походження (фінансування) – пасиви (капітал).

У діяльності підприємства активи відіграють дуже важливу роль, адже без них виробництво товарів, різного виду продукції та надання послуг було б неможливим. Активи підприємства забезпечують безперебійний виробничий процес, тому достовірне їх відображення в балансі є необхідним для контролю, а

саме визначення потрібного обсягу оборотних і необоротних активів, їхньої вартості та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Важливість питання визначення вартості майнових цінностей підприємства пов'язано з тим, що результати оцінки вартості активів впливають на різні аспекти господарської діяльності підприємства:

1) визначають об'єктивність бухгалтерського обліку

та формування фінансової звітності;

2) визначають потребу в капіталі, необхідному для формування активів;

3) вартість активів впливає на рівень собівартості продукції та цінову політику;

4) реальна оцінка вартості активів визначає об'єктивність фінансових результатів діяльності;

5) вартість активів використовується під час залучення підприємством кредитів для їх майнового забезпечення;

6) оцінка вартості активів є обов'язковою при майновому страхуванні;

7) вартість активів являє собою базу для розрахунків з метою оподаткування;

8) вартість активів безпосередньо впливає на формування показника ринкової вартості підприємства, який у системі фінансового менеджменту є одним з найважливіших.

Управління активами підприємства – це складний процес, який полягає у правильному формуванні і використанні активів за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них численних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Управління формуванням активів є первинним етапом у розвитку будь-якого підприємства та здійснюється на різних стадіях життєвого циклу від створення підприємства, модернізації, розширення і реконструкції до побудови нових структурних об'єктів діючого підприємства. Формування активів передбачає визначення необхідного обсягу стартового капіталу, швидкості обороту активів та рівня їхньої ліквідності, прибутковості. Головною метою управління формуванням активів є створення умов, які б сприяли прискоренню обороту активів, що призведе до зменшення часу обороту ресурсів, підвищить рентабельність роботи підприємства та збільшить його прибутки.

Управління використанням активів здійснюється безпосередньо під час виробничого процесу. Одним з основних завдань такого управління є здійснення заходів, що сприятимуть оптимізації складу активів. Оптимізація складу активів спрямована на те, щоб забезпечити повне їх використання, при цьому обравши варіант такого використання, який принесе найбільшу користь для підприємства.

Слід зазначити, що управління активами передбачає виконання певних вимог і принципів на всіх етапах. До таких принципів управління активами слід віднести:

1) базування на наукових принципах, відповідність національним стандартам ведення бухгалтерського обліку і використання досягнення НТП та передового світового досвіду;

2) комплексний характер, оскільки це дозволить охопити всі ланки діяльності та вивчити взаємозв'язок між управлінськими рішеннями і кінцевим результатом;

3) відповідність як тактичному, так і стратегічному плануванню для забезпечення безперервного виробничого процесу;

4) дієвість, можливість вносити корективи в діяльність підприємства при виявленні прогалин, недоліків і прорахунків у роботі;

5) оперативність для своєчасної реакції на зовнішні

та внутрішні зміни, що впливають на роботу підприємства;

6) ефективність, тобто отриманий дохід від реалізації таких рішень повинен покривати витрати на них.

Не менш важливим, ніж управління активами, є процес управління пасивами, який передбачає вивчення структури пасивів, співвідношення власного та позикового капіталу як в цілому, так і окремих складових. При цьому головною проблемою виступає вибір між ризиком і дохідністю.

Пасиви, з економічної точки зору – це сукупність власного капіталу підприємства, його боргів та зобов'язань. З точки зору бухгалтерського обліку пасиви – це протилежна активам сторона звіту про фінансовий стан (балансу), яка відображає джерела формування активів підприємства. Підсумок балансу в пасивній частині в деякій літературі прийнято називати капіталом.

Пасивна частина капіталу розглядається як сукупність коштів у матеріальній та грошовій формах, авансованих у формування активів підприємства. Залежно від того, хто є власником вкладених у господарську діяльність матеріальних засобів і грошових коштів, пасивний капітал поділяють на власний і позиковий (рис. 2).

Політика формування структури пасивів є складовою частиною загальної політики фінансового менеджменту підприємства, що полягає в забезпеченні такого поєднання використання власного і позикового капіталу, яке оптимізує співвідношення рівня фінансової рентабельності і рівня фінансових ризиків відповідно до вибраних критеріїв фінансового менеджменту.

Необхідність врахування різноманітних позитивних особливостей і недоліків використання власного та позикового капіталу в процесі розвитку підприємства зумовлює розробку на підприємстві цілеспрямованої політики формування його структури (табл. 1).

Загалом, капітал як управлінська категорія характеризує загальну вартість фондів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестовані у формування активів суб'єкта господарювання.

Якщо розглядати управління пасивами підприємства, то можна сказати, що основне його завдання полягає у забезпеченні стійкої фінансової діяльності підприємства. При дотриманні основних правил економічної теорії під час процесу управління пасивами можна вберегти підприємство від різних економічних загроз. З посиленням конкуренції на ринку управлінському персоналу при прийнятті рішень потрібно шукати більш досконалі методи управління, щоб не лише втримувати своє місце на ринку, але й збільшувати прибуток підприємства.

Для ефективного управління активами та пасивами підприємства потрібно: адекватна інформаційна база, яка має бути достатньою та достовірною для ретельного аналізу з метою управлінського впливу; забезпечення єдиних методологічних принципів до організації та ведення обліку окремих складових активів, зобов'язань і капіталу, що зумовлює співставлення даних інформаційної бази; ефективність управлінських рішень забезпечує прозорість інформаційної бази, яка набуває особливого значення в періоди економічної кризи, корупції та нестабільності економіки.

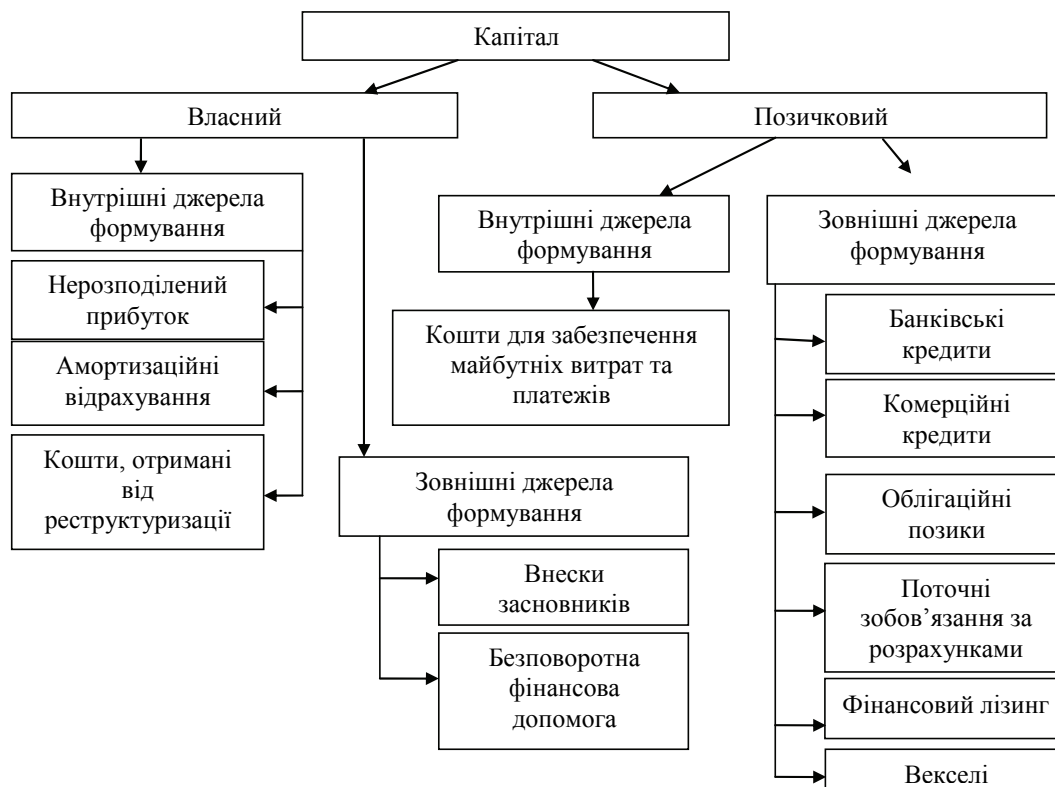

Рис. 2. Джерела формування ресурсів підприємства

Таблиця 1

Особливості власного та позичкового капіталу

Вид капіталу	Переваги	Недоліки
Власний капітал	Спричиняє збільшення фінансової стійкості підприємства	Характеризується досить обмеженим обсягом залучення
	Призводить до зменшення фінансового ризику підприємства	При його нарощенні підприємство втрачає можливості збільшувати показники рентабельності власних засобів підприємства
	Спричиняю підвищення інвестиційної привабливості підприємства	Спричиняє втрату контролю над управлінням підприємством (при збільшенні кількості власників)
	Призводить до зменшення фінансових витрат	Є причиною протиріч між власниками та адміністрацією
Позичковий капітал	Характеризується можливістю значного обсягу залучення	Веде до зменшення фінансової стійкості підприємства
	При нарощенні підприємство отримує можливості забезпечення приросту до рентабельності власних засобів	Призводить до збільшення показників фінансового ризику на підприємстві
	Не контролює управління підприємством	Призводить до зростання фінансових витрат на підприємстві
		Доступний лише для підприємств із високим кредитним рейтингом

ВИСНОВКИ

Політика управління активами та пасивами підприємства залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займає їх структура та склад.

Управління активами і пасивами є важливим для ефективної роботи будь-якого суб'єкта господарювання. В науковій літературі запропоновані різні підходи до управління активами та пасивами підприємства. Підприємство, що має на меті створення умов для сталого розвитку і підвищення рентабельності, повинно використовувати при прийнятті управлінських рішень не

лише сталі правила економічної теорії, але й керуватися тенденціями часу в ринкових відносинах.

Процес управління активами та пасивами потребує цілого комплексу теоретичних знань і практичних навичок управлінського персоналу. Одне неправильно прийняте рішення може призвести до фінансових збитків на підприємстві. Також є необхідною при управлінні активами та пасивами швидка реакція на будь-які зміни як в зовнішньому, так і в внутрішньому середовищі, що дозволить втримати та покращити показники діяльності підприємства на ринку.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print1491072828174201> (дата звернення: 26.09.2018).
2. Рябікіна К.Г. Вимірювання ефективності управління капіталом підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2014. № 3(54). С. 253-259.
3. Арнольд Г. Руководство по корпоративным финансам. Пособие по финансовым рынкам, решениям и методам. М.: Баланс Бизнес Букс, 2007. 748 с.
4. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов. М.: Олимп-Бизнес, 2012. 978 с.
5. Феллс Б. Умные бизнес-показатели: Система измерений эффективности как важный элемент менеджмента. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2004. 312 с.
6. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. 715 с.
7. Тягнирядно Л.Л. Окремі аспекти управлінського обліку власного капіталу та використання облікової інформації в управлінні акціонерним товариством. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Modre_2010_1_32 (дата звернення: 26.09.2018).
8. Reichmann T. Controlling mit Kennzahlen und Management berichten. 8 Aufl., uberarb. und erw. Munchen: Vahlen, 2011. 814 s.
9. Терещенко О.О., Стецько М.В. Системи показників у концепції фінансового контролінгу у сфері бізнесу. Фінанси України. 2013. № 11. С. 66–83.
10. Чейз Р.Б., Джейкобс Ф.Р., Аквилано Н. Дж. Производственный и операционный менеджмент. М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. 1184 с.

References

1. National Accounting Standard (Standard) 1 "General Requirements for Financial Statements". URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print1491072828174201> (last accessed: 26.09.2018). (in Ukrainian).
2. Ryabykina K.H. Measuring the efficiency of enterprise capital management. Bulletin of socio-economic research. 2014. No. 3 (54). pp. 253 - 259. (in Ukrainian).
3. Arnold H. Corporate Finance Guide. Handbook on financial markets, solutions and methods. Moscow: Balance Business Bucks, 2007. 748 p. (in Russian).
4. Breyli R. Principles of corporate finance. Moscow: Olympus-Business, 2012. 978 p. (in Russian).
5. Phelps B. Umine Business Indicators: An Effective Measurement System as an Important Element of Management. Dnipropetrovsk: Balance Business Business, 2004. 312 p. (in Ukrainian).
6. Porter M. Competitive Advantage: How to achieve a high score and ensure its sustainability. Moscow: Alpina Business Bunks, 2005. 715 p. (in Russian).
7. Talyarnyardno L.L. Some aspects of management accounting of own capital and the use of accounting information in the management of a joint-stock company. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Modre_2010_1_32 (last accessed: 09/26/2018). (in Ukrainian)
8. Reichmann T. Controlling mit Kennzahlen und Management berichten. 8 Aufl., uberarb. und erw. Munchen: Vahlen, 2011. 814 s. (in Germany)
9. Tereshchenko O.O., Stetsko M.V. Indicator systems in the concept of financial control in the field of business. Finance of Ukraine. 2013. № 11. pp. 66-83. (in Ukrainian).
10. Chase R.B., Jacobs F.R., Aquilano N.J. Production and Operations Management. Moscow: LLC «ID Williams», 2007. 1184 p. (in Russian).